

УДК 65.012

Кривов'язюк І. В., к.е.н., професор

Луцький національний технічний університет

Стрільчук Р. М., к.е.н.

Рівненський державний гуманітарний університет

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СИМПТОМАТИЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В статті набули подальшого розвитку теоретико-методологічні засади здійснення симптоматичної діагностики експортно-імпоротної діяльності підприємства. Розроблено концептуальну модель симптоматичної діагностики експортно-імпоротної діяльності підприємства, яка спрямована на усунення її негативних симптомів за допомогою використання логіко-формалізованих методів, розробки комплексу заходів і обґрунтування проектних рішень для вирішення завдань симптоматичної діагностики. Удосконалено методику здійснення симптоматичної діагностики експортно-імпоротної діяльності підприємства, яка передбачає виявлення негативних симптомів, їх детальний опис та розробку напрямків уникнення їх негативного впливу на результати експортно-імпоротної діяльності.

Ключові слова: симптоматична діагностика, концептуальна модель, методика симптоматичної діагностики, експортно-імпортна діяльність, підприємство.

Kryvovyazyuk I., Strilchuk R.

CONCEPTUAL PRINCIPLES OF SYMPTOMATIC DIAGNOSTICS OF EXPORT-IMPORT ACTIVITIES OF THE ENTERPRISE

Theoretical and methodological principles of symptomatic diagnostics of export-import activity of the enterprise have been further developed in the article. The conceptual model of symptomatic diagnostics of export-import activity of the enterprise is developed, which is aimed at eliminating its negative symptoms by using logically formalized methods and also at development of a set of measures and substantiation of design solutions for solving problems of symptomatic diagnostics. The technique of symptomatic diagnostics of export-import activity of the enterprise is improved, which provides for the detection of negative symptoms, their detailed description and development of directions of avoiding their negative impact on the results of export-import activity.

Keywords: symptomatic diagnostics, conceptual model, technique of symptomatic diagnostics, export-import activity, enterprise.

Кривовязюк І. В., Стрільчук Р. Н.

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ СИМПТОМАТИЧЕСКОЙ ДИАГНОСТИКИ ЭКСПОРТНО-ИМПОРТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье получили дальнейшее развитие теоретико-методологические основы осуществления симптоматической диагностики экспортно-импортной деятельности предприятия. Разработана концептуальная модель симптоматической диагностики экспортно-импортной деятельности предприятия, которая направлена на устранение ее негативных симптомов посредством использования логико-формализованных методов, разработки комплекса мероприятий и обоснования проектных решений для решения задач симптоматической диагностики. Усовершенствована методика осуществления симптоматической диагностики экспортно-импортной деятельности предприятия, предполагает выявление негативных симптомов, их подробное описание и разработку направлений избежания их негативного влияния на результаты экспортно-импортной деятельности.

Ключевые слова: симптоматическая диагностика, концептуальная модель, методика симптоматической диагностики, экспортно-импортная деятельность, предприятие.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Успішне здійснення експортно-імпоротної діяльності підприємством підвищує рівень продажів та прибутків на міжнародних ринках, прискорює модернізацію технологій і бізнес-процесів, дає змогу отримати

перевагу над конкурентами на зовнішньому та на внутрішньому ринках. Ведення бізнесу на міжнародному ринку потребує від підприємства врахування як глобальних проблем, так і оцінку власної господарської діяльності. Вирішенню цих актуальних завдань має сприяти здійснення симптоматичної діагностики, яка є основою розробки заходів уникнення негативних симптомів експортно-імпоротної діяльності. Водночас, її реалізація вимагає концептуального підходу, який забезпечує вирішення проблем, з якими стикається підприємство в процесі експортно-імпоротної діяльності та формує умови підвищення його конкурентоспроможності на міжнародних ринках. Це і обумовлює актуальність досліджуваної проблематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення проблеми. В економічній теорії та практиці дослідження проблем реалізації діагностики експортно-імпоротної діяльності підприємства розкриті в наукових працях таких учених як Аль-Оста Салім Абдуль-Азіз [1], який розкриває багатокомпонентну модель експортної діяльності підприємства, В. Губіна [2], яка аналізує фактори, що впливають на ефективність експортної діяльності підприємства, Н. Демчук [3], який визначає напрямки удосконалення процесу діагностування, І. Красілич [4], яка удосконалює існуючі теоретичні і методико-прикладні положення забезпечення розвитку експортно-імпоротної діяльності машинобудівних підприємств, М. Нагірна [8], яка пропонує концепцію етіологічної діагностики експортно-імпоротної діяльності підприємства, S. Clerides, Lach S. Та Tybout J. R. [9], які розкривають важливість дослідження питань експортної діяльності, дослідженнях автора [5-7], де визначено методичне підґрунтя проведення симптоматичної діагностики та проблеми експортно-імпоротної діяльності підприємств. Практична відсутність досліджень в напрямку здійснення симптоматичної діагностики експортно-імпоротної діяльності підприємства і викликала необхідність обґрунтування концептуальних засад її реалізації.

Цілі статті. Метою дослідження виступає подальший розвиток теоретико-методологічних засад симптоматичної діагностики експортно-імпоротної діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Здійснення симптоматичної діагностики експортно-імпоротної діяльності підприємства неможливе без застосування відповідного методичного інструментарію. Попри очевидність використання на сучасних підприємствах симптоматичної діагностики експортно-імпоротної діяльності, як дієвого механізму аналізу негативних явищ та процесів, не існує методики її проведення.

Концептуальна модель симптоматичної діагностики експортно-імпоротної діяльності підприємства відображає взаємодію трьох складових діагностики: передумов її реалізації, характеристики процесу її реалізації, розробки пріоритетних напрямків стратегії реалізації діагностики, які забезпечують ефективне управління експортно-імпоротною діяльністю підприємства (рис. 1).

Складовими потенціалу реалізації симптоматичної діагностики є економічна, фінансова, ринкова, маркетингова, управлінська. Зазначені складові становлять основу (базис) проведення діагностики підприємства.

Суб'єктами симптоматичної діагностики експортно-імпоротної діяльності підприємства можуть виступати замовники діагностики (власники та керівники підприємства, керівники відповідних господарських напрямків діяльності підприємства) та виконавці діагностики, які в свою чергу поділяються на внутрішніх (кадровий склад підприємства) та залучених (зовнішні консультанти, аудитори, консалтингові компанії). При цьому об'єктом аналізу виступають результати експортно-імпоротної діяльності підприємства за відповідний період.

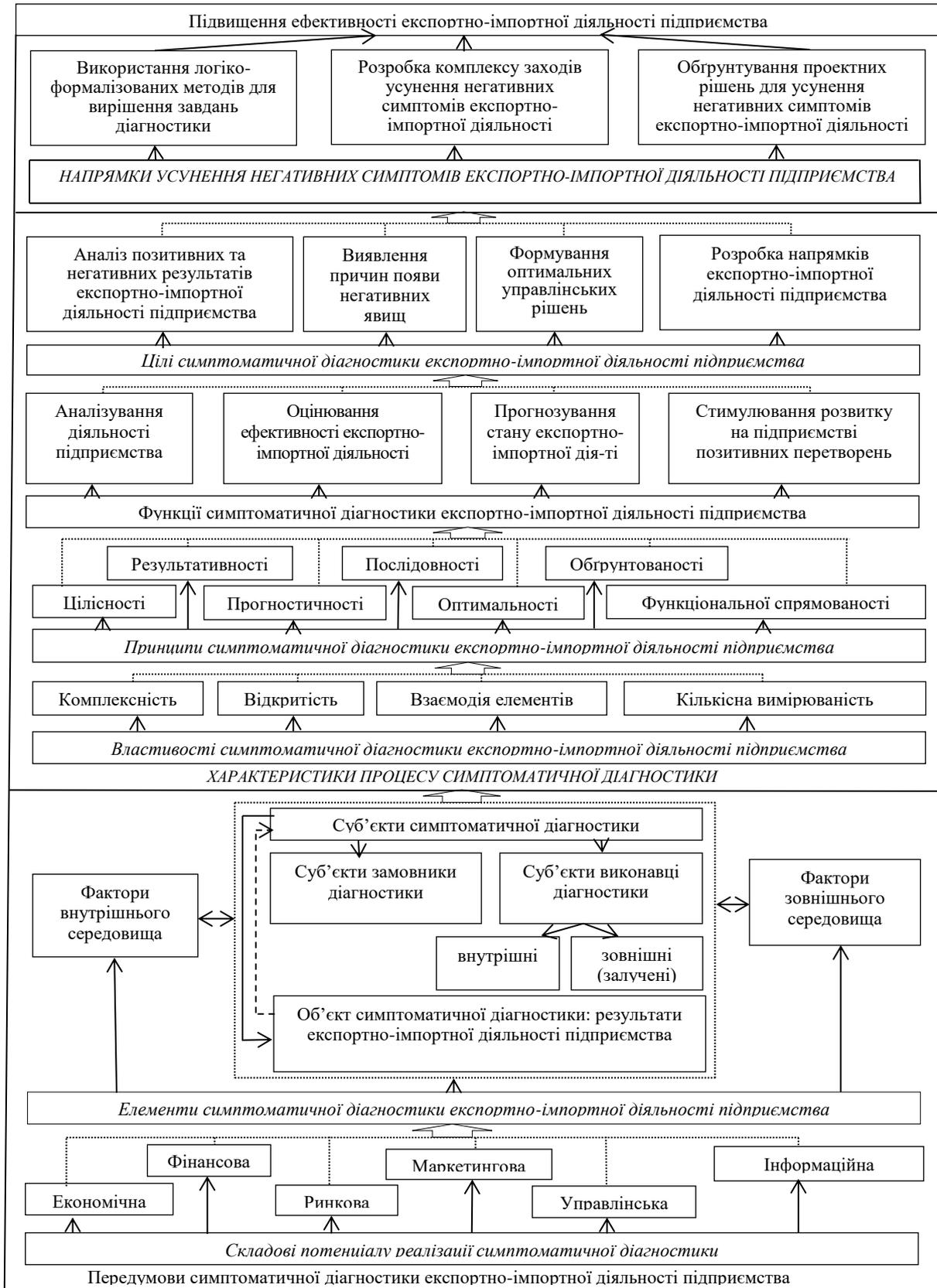

Рис. 1. Концептуальна модель симптоматичної діагностики експортно-імпоротної діяльності підприємства (авторська розробка)

Елементами діагностики виступають фактори зовнішнього та внутрішнього середовища, що знаходяться у тісному взаємозв'язку з суб'єктно-об'єктною складовою і дозволяють проводити діагностику з урахуванням можливих змін у макро- та мікроекономічному середовищах.

Характеристики процесу симптоматичної діагностики експортно-імпоротної діяльності підприємства включають опис основних властивостей, принципів, функцій та цілей діагностики.

Властивостями симптоматичної діагностики експортно-імпоротної діяльності підприємства є:

- комплексність (передбачає єдність всіх складових діагностики: принципів, функцій, цілей);
- відкритість (результати проведення симптоматичної діагностики експортно-імпоротної діяльності підприємства є чіткими та прозорими);
- взаємодія елементів (дозволяє використання етіологічної діагностики поряд з симптоматичною);
- кількісна вимірюваність (передбачає використання критеріїв оцінки та носить практичний характер, що дозволяє її застосовувати на будь-якому підприємстві).

Принципами на яких базується симптоматична діагностика експортно-імпоротної діяльності підприємства є: цілісності (враховує всі основні складові проведення експортно-імпоротної діяльності підприємства як основи ефективного їх функціонування); результативності (симптоматична діагностика спрямована на досягнення дієвих результатів в експортно-імпортній діяльності підприємства); прогностичності (передбачає формування прогностичних планів розвитку експортно-імпоротної діяльності підприємства); послідовності (ієрархічність виконання завдань аналізу); оптимальності (реалізація діагностики має чітко відповідати меті її проведення); обґрунтованості (застосування критеріїв аналізу, що мають конкретну інформаційну базу на підприємстві); функціональної спрямованості (виконання поставлених функцій підприємства).

Функціями симптоматичної діагностики експортно-імпоротної діяльності підприємства як елементами зовнішнього її прояву є:

1. Аналізування стану діяльності підприємства (проведення аналізу показників господарської діяльності підприємства).
2. Оцінювання ефективності експортно-імпоротної діяльності підприємства (проведення комплексного аналізу та оцінки ефективності експортно-імпоротної діяльності підприємства з метою виявлення існуючих негативних тенденцій).
3. Прогнозування стану та надання управлінських рекомендацій (результати аналізу є основою для прийняття оптимальних управлінських рішень з числа запропонованих на основі отриманих результатів прогнозування стану).
4. Стимулювання розвитку на підприємстві позитивних перетворень (є ключовою функцією здійснення симптоматичної діагностики експортно-імпоротної діяльності підприємства).

Відповідно цілями симптоматичної діагностики експортно-імпоротної діяльності підприємства є:

- аналіз позитивних та негативних результатів експортно-імпоротної діяльності підприємства;
- виявлення причин появи негативних явищ;
- формування оптимальних управлінських рішень;
- розробка напрямків підвищення ефективності експортно-імпоротної діяльності підприємства.

Основною метою симптоматичної діагностики підприємства є підвищення ефективності експортно-імпоротною діяльністю підприємства. Саме її досягнення і є рушійною силою проведення такої діагностики.

Здійснювати симптоматичну діагностику експортно-імпоротної діяльності пропонуємо у три етапи (рис. 2).

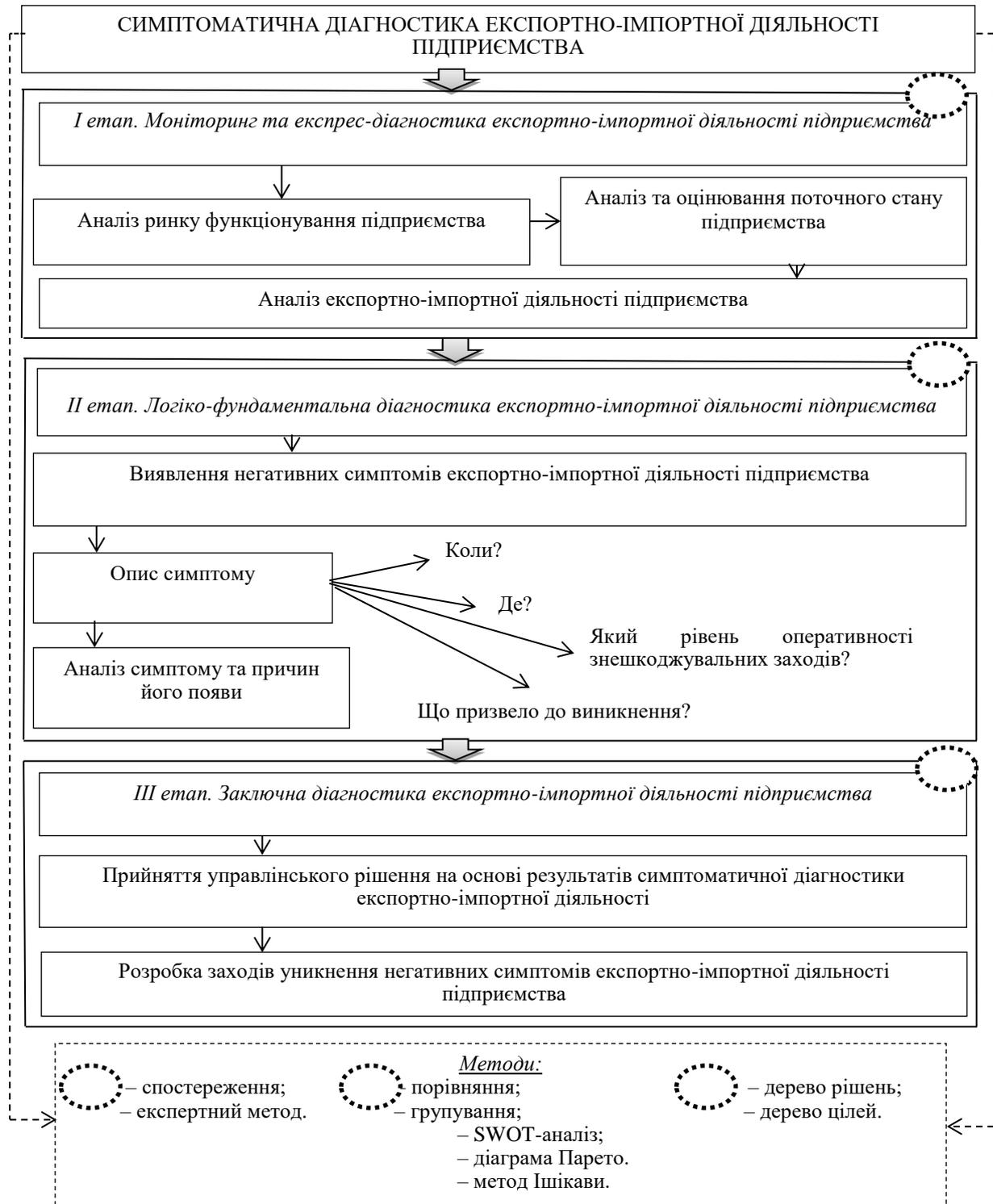

Рис. 2. Методика здійснення симптоматичної діагностики експортно-імпоротної діяльності підприємства

На першому етапі слід проаналізувати основні діючі конкурентні сили, а також перспективи розвитку галузі. Ключовим елементом цього етапу є збір необхідної інформації про експортно-імпорتنу діяльність підприємства та її аналіз. Джерелами збору інформації є електронні бази (сайти державних статистичних служб, офіційний сайт підприємства, електронні дані маркетингових служб), а також офіційна фінансова звітність підприємства та дані первинного документообігу про експортно-імпорتنу діяльність.

Другий етап передбачає першочергове виявлення позитивних та негативних симптомів експортно-імпорتنю діяльності за допомогою критеріїв оцінки, а також методів порівняння, групування, діаграми Парето. Здійснюється опис симптому, що повинен відображати час виникнення симптому (коли?), місце виникнення (де?), що призвело до виникнення та наскільки оперативними повинні бути знешкоджувальні заходи. Аналіз симптому та причин його появи як останній елемент другого етапу необхідно проводити за допомогою виявлення інтегрального показника експортно-імпорتنю діяльності.

На третьому етапі приймаються управлінські рішення на основі результатів фундаментальної діагностики. Основними методами даного етапу виступають дерево рішень, дерево цілей, експертний метод. Також розробляється план розвитку експортно-імпорتنю діяльності підприємства, що складається з найменування завдання, заходу, відповідального виконавця, строку виконання та очікуваного результату. Врахування всіх складових симптоматичної діагностики та проведення діагностики згідно запропонованої методики дозволить підприємству вчасно виявити негативні симптоми та прийняти заходи по їх усуненню, що зробить діяльність підприємства більш ефективною.

Висновки. В ході дослідження вирішено складне наукове завдання – подальший розвиток теоретико-методологічних засад симптоматичної діагностики експортно-імпорتنю діяльності підприємства.

Шляхом критичного аналізу наукових публікацій вчених виявлено практичну відсутність застосування методології симптоматичної діагностики відносно виявлення проблем експортно-імпорتنю діяльності підприємства, разом з тим, аналіз методів і підходів до реалізації діагностики та дослідження експортно-імпорتنю діяльності підприємства виявив доцільність розробки концептуальної моделі симптоматичної діагностики експортно-імпорتنю діяльності підприємства.

Визначено, що розроблена концептуальна модель симптоматичної діагностики експортно-імпорتنю діяльності підприємства, базисом якої виступають складові потенціалу її реалізації, спрямована на покращення: суб'єктної взаємодії її учасників на основі притаманних їй властивостей і визначених принципах реалізації процесу діагностування; функціональної цілеспрямованості експортно-імпорتنю діяльності на основі результатів виявлення її негативної симптоматики та визначених цілей симптоматичної діагностики; управлінської компоненти шляхом використання логіко-формалізованих методів, розробки комплексу заходів і обґрунтування проектних рішень для вирішення завдань симптоматичної діагностики. Досягнуті покращення здатні забезпечити підвищення ефективності експортно-імпорتنю діяльності підприємства

Доцільність використання запропонованої методики здійснення симптоматичної діагностики експортно-імпорتنю діяльності підприємства підкреслюють застосовувані в ході її реалізації спеціальні методи економічних досліджень, методи стратегічного аналізу, а також цільовий метод, комплексне застосування яких мінімізує негативний прояв симптомів експортно-імпорتنю діяльності.

Подальші дослідження слід спрямувати на пошук управлінських інструментів, здатних оптимізувати процес розроблення та прийняття рішень за результатами симптоматичної діагностики експортно-імпоротної діяльності підприємства.

Список бібліографічного опису:

1. Аль-Оста Салім Абдуль-Азіз. Трикомпонентна модель експортної діяльності підприємства. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2015. № 1. С. 213–220.
2. Губіна В. М. Аналіз факторів, що впливають на ефективність експортної діяльності підприємства. *Управління розвитком*. 2013. №17. С. 3–5.
3. Демчук Н. І. Напрями вдосконалення процесу фінансово-економічного діагностування діяльності підприємств. *Економіка та управління АПК*. 2015. № 1. С. 1-5.
4. Красілич І. О. *Розвиток експортно-імпоротної діяльності машинобудівних підприємств* : дис. ... канд. Економ. Наук : спец. 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2017. 423 с.
5. Кривов'язюк І. В., Кость Я. О. *Діагностика фінансово-господарської діяльності промислового підприємства* : Монографія. Під наук. Ред. Д.е.н. Брюховецької Н. Ю. / НАН України. Інститут економіки промисловості, Луцький НТУ. Донецьк-Луцьк: ЛНТУ, 2012. 200 с.
6. Кривов'язюк І. В. *Зовнішньоекономічна діяльність підприємства*: навч. Посіб. Луцьк: Надтир'я, 2005. 140 с.
7. Кривов'язюк І. В., Кость Я. О. Теоретичні засади фінансової діагностики підприємства. *Економічні науки. Серія «Економічна теорія та економічна історія»*. Збірник наукових праць. Луцький державний технічний університет. Випуск 4 (15). Луцьк, 2007. С.232–247.
8. Нагірна М. Я. *Етіологічна діагностика експортно-імпоротної діяльності підприємств*: дис. Канд. Економ. Наук : спец. 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2016. 237 с.
9. Clerides, S., Lach, S. & Tybout, J. R. (1998). Is Learning by Exporting Important? Micro-Dynamic Evidence from Colombia, Mexico, and Morocco. *Quarterly Journal of Economics*, 3 (113), 903-947.

References:

1. Al-Osta, S. A.-A. (2015). Trykomponentna model' eksportnoi diial'nosti pidpriemstva [Three components model of enterprise's export activity]. *Marketynh i menedzhment innovatsij – Marketing and innovation management*, 1, 213–220 [in Ukrainian].
2. Gubina, V. M. (2013). Analiz faktoriv, scho vplyvaiut' na efektyvnist' eksportnoi diial'nosti pidpriemstva [Analysis of factors affecting the efficiency of export activity of the enterprise]. *Upravlinnia rozvytkom – Development Management*, 17 (157), 3–5.
3. Demchuk, N. I. (2015). Napriamy vdoskonalennia protsesu finansovo-ekonomichnoho diahnostuvannia diial'nosti pidpriemstv [Directions improve the process of diagnosing the financial and economic activity of enterprises]. *Ekonomika ta upravlinnia APK – Economics and Management APK*, 1, 1-5.
4. Krasilych, I. O. (2017). *Rozvytok eksportno-impornoj diial'nosti mashynobudivnykh pidpriemstv [Development of export-import activity of machine-building enterprises]*. (Ph.D. in Econ. Dissertation, Lviv Polytechnic National University, Ukraine). Lviv. [in Ukrainian].
5. Kryvovyazyuk, I. V. & Kost, Y. O. (2012). *Diahnostyka finansovo-hospodars'koi diial'nosti promyslovykh pidpriemstv [Diagnosis of financial and economic activities of industrial enterprise]*: Ed. by Ph.D. Briukhovetska N.Y. Donetsk-Lutsk: Lutsk NTU [in Ukrainian].
6. Kryvovyazyuk, I. V. (2005). *Zovnishn'oeconomichna diial'nist' pidpriemstva [Foreign economic activity of the enterprise]*. Lutsk, Nadstyrya. [in Ukrainian].
7. Kryvovyazyuk, I. V. & Kost', Y. O. (2007). Teoretychni zasady finansovoi diahnostyky pidpriemstva [The theoretical basis of financial diagnostics of the enterprise]. *Ekonomichni nauky. Seriia «Ekonomiczna teoriia ta ekonomichna istoriia» – Economic Sciences. Series of “Economic theory and economic history”*, 4 (15), 232–247 [in Ukrainian].
8. Nahirna, M. Ya. (2016). Etiolohichna diahnostyka eksportno-impornoj diial'nosti pidpriemstv [Etiological diagnostics of export-import activities of enterprises]. (Ph.D. in Econ. Dissertation, Lviv Polytechnic National University, Ukraine). Lviv. [in Ukrainian].
9. Clerides, S., Lach, S. & Tybout, J. R. (1998). Is Learning by Exporting Important? Micro-Dynamic Evidence from Colombia, Mexico, and Morocco. *Quarterly Journal of Economics*, 3 (113), 903-947.

Рецензент д.е.н., професор Ковальська Л.Л.

DOI: <https://doi.org/10.36910/6765-2308-8559-2019-4-21>

УДК 005.32:331

Осташова В.О., к.ю.н., доцент

Білецька С.М., здобувач вищої освіти

Полтавська державна аграрна академія

ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНОГО СКЛАДУ ПІДПРИЄМСТВА

У статті досліджено сучасні умови формування правової компетентності управлінців підприємства. Визначено, що до правової компетентності належать когнітивний, практично-поведінковий і ціннісно-мотиваційний компонент. Проаналізовано сформованість компонентів у двох груп респондентів – виробничого персоналу та керівного складу підприємства. Сформульовано основні відмінності у процесі формування правової компетентності управлінців порівняно зі студентами.